

Úvodem

Jaká byla česká zahraniční politika v roce 2009 a proč? Kolektiv autorů z Ústavu mezinárodních vztahů a čtyř dalších spolupracujících institucí hledá odpovědi na tyto otázky již třetím rokem. Publikace *Česká zahraniční politika v roce 2009: Analýza ÚMV* je třetím ročníkem knižní řady analyzující českou zahraniční politiku, letos zahrnující 20 kapitol a závěr od 19 autorů.

Analytický rámec pro letošní vydání zůstal nezměněn. Analýza začíná obecnou kapitolou, která se zabývá povahou politického kontextu a tvorby české zahraniční politiky. Hlavním argumentem je, že navzdory zřejmému potenciálu administrativního a výkonného zázemí české zahraniční politiky zhoršující se politický kontext a politický nezájem vážně poškozuje její výsledky. Druhá obecná kapitola přináší významnou analýzu toho, jakým způsobem česká média pokrývají zahraniční politiku, neboť mediální zájem představuje důležitou součást obecného kontextu zahraniční politiky. Tato kapitola prošla určitou konceptuální změnou, neboť kromě kvantitativního přehledu významných témat a aktérů nově zahrnuje i kvalitativní analýzu způsobu zpravování o hlavních zahraničněpolitických událostech roku 2009.

Následující konkrétní tematické kapitoly rovněž odpovídají stejné struktuře jako vydání z roku 2008 a 2009. Každá kapitola se nejdříve zaměřuje na to, zda, jak a do jaké míry politický kontext ovlivňuje sledované téma, zda došlo k nějakým obecnějším konceptuálním proměnám. Poté sleduje hlavní agendu a události roku 2009. Každá kapitola rovněž zahrnuje identifikaci a charakteristiku klíčových aktérů, což umožňuje vyzorovat možné změny v procesu tvorby české zahraniční politiky. Poslední částí je opět analýza mediálního a veřejného kontextu dané oblasti české zahraniční politiky.

Jednotlivé kapitoly jsou řazeny stejně jako v minulých letech, se dvěma výjimkami. Jak bylo v roce 2009 přislíbeno, publikace nově zahrnuje kapitolu o Latinské Americe v české zahraniční politice. Druhou změnou je, že Velká Británie a Francie již nemají zvláštní kapitoly, namísto toho jsme zahrnuli obecnější kapitolu, která analyzuje celkovou povahu bilaterálních vztahů mezi ČR a tzv. „starými členskými státy“, v tomto roce se zvláštní pozorností věnovanou Velké Británii, Francii a Švédsku.

Evropská kapitola (kapitola 3) pochopitelně reflektuje hlavně české předsednictví Radě EU, české postoje k *Lisabonské smlouvě* a politické diskuse k podstatným unijním tématům. Čtvrtá kapitola se zaměřuje na bezpečnostní rozměr české zahraniční

politiky, hlavním argumentem je, že v roce 2009 došlo k posunu od roku 2008, kdy již tolik nedominovalo téma amerického radaru v ČR, namísto toho docházelo k zvýraznění energetické bezpečnosti.

Po těchto kapitolách následuje část o vztazích České republiky k bezprostřednímu střeoevropskému okolí, konkrétně k Německu, Polsku, Slovensku, Rakousku, Maďarsku a k regionální – visehradské – spolupráci. Zejména Německo se ukázalo jako klíčový partner v průběhu českého předsednictví Radě EU a za zmínku rovněž stojí silná dynamika česko-polských vztahů. Následuje deset dalších bilaterálně orientovaných kapitol, zaměřených na západoevropské země, USA, Rusko, východní Evropu, Balkán, Střední východ a Středomoří, Dálný východ, subsaharskou Afriku a Latinskou Ameriku.

„Západoevropská“ kapitola (8) si všímá toho, že bilaterální vztahy jsou bez výjimky dobré, ovšem bez konkrétní bilaterální příchutě. Česko-americké vztahy v roce 2009 (kapitola 7) potvrdily výjimečný význam Spojených států amerických pro českou zahraniční politiku, což je mj. ilustrováno i skutečností, že tyto vztahy byly jednou z mála politicky, mediálně i veřejně diskutovaných agend. Kapitola 9 ukazuje několik trendů ve vztahu k Rusku. Hlavní tendencí je, že energie a hospodářské vazby hrají důležitější roli a postupně zastíňují ostatní témata (jako např. „tvrdou bezpečnost“ či lidská práva). Zbylé kapitoly lze shrnout tak, že zdůrazňují význam českého unijního předsednictví pro zvýšení zájmu o jinak tradičně okrajová témata a rovněž, že došlo k určité aktivizaci české zahraniční politiky k těmto regionům a zemím

Šestnáctá kapitola analyzuje českou politiku v rámci nejvýznamnějších multilaterálních fór (s výjimkou EU a NATO, kterým jsou věnovány zvláštní kapitoly). Bohužel, stejně jako v předchozích letech nadále platí hlavní závěr – multilaterální politika opět byla neaktivní a bez jakéhokoli zájmu. Oproti tomu ekonomická dimenze zahraniční politiky (kapitola 17), za podmínek finanční a hospodářské krize, zůstala velice vysoko v politické agendě. Navíc, navzdory často proklamovanému neoliberálnímu skepticizmu vládnoucí ODS vůči aktivním nástrojům podpory exportu, jeho podpora neustala. Rovněž česká politika lidských práv (kapitola 18) byla částečně ovlivněna předsednictvím, především v tom smyslu, že ČR se musela snažit zprostředkovávat diskusi a hledat řešení na rozdíl od prosazování striktně českého postoje, který se od pojetí řady evropských států odlišuje. V oblasti zahraniční rozvojové spolupráce (kapitola 19) je zmiňována tendence zvýrazňování odlišných pohledů na to, jakým způsobem by měla být rozvojová spolupráce orientována a zároveň je argumentováno, že v oblasti rozvojové spolupráce bylo české unijní předsednictví úspěšné. Dvacátá kapitola sleduje dynamiku, jež nejprve díky předsednictví „katapultovala“ českou kulturní diplomacii na vrcholovou agendu, aby se ve druhé polovině vrátila k obvyklému nízkoprofilovému provozu.

Publikace je zakončena širším a kritickým hodnocením, které jednak shrnuje základní rysy české zahraniční politiky v roce 2009 a jednak upozorňuje na šířící se „politiku nezájmu“ významně ovlivňující českou zahraniční politiku.

Po třech letech práce v rámci jednoho a neměnného konceptuálního rámce se začíná empiricky potvrzovat několik obecnějších rysů české zahraniční politiky. Zprvu, převládá obecný politický nezáměr o drtivou většinu zahraničněpolitických otá-

zek. Z druhé, v souvislosti s tímto nezájmem, při tvorbě a výkonu české zahraniční politiky zcela dominuje ministerstvo zahraničních věcí, bez větší pozornosti dalších aktérů. Zatřetí, široká veřejnost a média nepovažují zahraniční politiku za důležitou součást české politiky, a následně, zejména média, selhávají ve své ideální roli jakožto poskytovatele smysluplného, kritického a vitálního zázemí pro českou zahraniční politiku.

Věříme, že udržením pevné konceptuální disciplíny, třetí vydání roční analýzy české zahraniční politiky poskytne bohatý zdroj dat, idejí a závěrů, které budou dále přispívat k lepšímu porozumění české zahraniční politiky.

Michal Kořan